

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 05.03.2016
Yayın Kabul Tarihi: 03.04.2017

Yerelden Küresele Ateş Kültü Bağlamında Türkler'de Nevruz'un Çağrıştırdıkları ve Toplum Hayatı İle Devlet Yönetimine Etkisi

The Reminiscent of Nawruz in Turks in the Context of Fire Cult from Local to Global and Their Effects on State Administration and Social Life

Yrd. Doç. Dr. Bülent ATALAY *

Öz :

İnsan, ihtiyaçlarından daha çok ihtirasları için yaşadığı dünyayı yaşanmaz hale getirmek için yoğun bir çaba sarf etmektedir. Buna dur diyebilmek için yeni değerler üretmek ya da var olan değerleri harekete geçirmek şarttır. Bunların başında da taşıdığı özelliklere bakıldığında Nevruz ve Nevruz'a bağlı kavramların barış ortamını gerçekleştirebilecek durumda olduğu anlaşılmaktadır. Geniş bir coğrafyada varlığını hissettiren Nevruz, ortak aklın üretilmesinde "yerelden-küresele" çok önemli rol oynama kapasitesine sahiptir.

Nevruz'u taşıdığı değerler itibarıyla değerlendirdiğimizde sadece ve sadece bir milletin tekeline indirgemek pek doğru olmayacaktır. Fakat böyle bir düşünce hayata geçirilecekse, Nevruz'a en yakın milletin Türkler olduğu tarihi bir gerçektir. Nevruz, Türk toplum ve devlet hayatında çok önemli bir unsurdur. Çalışımızda, odağında Nevruz'un olduğu hususlara dikkat çekilmeye çaba gösterilecektir.

Anahtar kelimeler : İnsan, Nevruz, Yerel, küresel, Türk Kültürü, ateş, toprak, hava, su, adalet.

*Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, EDİRNE. (batalay65@hotmail.com)

Abstract:

Human is making an intense effort to make the world he lived uninhabitable in for his more passions than his needs. It is imperative to produce new values or act upon existing values in order to stop it. At the beginning of these, it is understood that Nawruz and the concepts related to Nawruz are the ones that can realize the atmosphere of peace. Having felt its presence in a wide geographical area, Nawruz has capacity playing a very important role in producing common mind “from local to global”.

When evaluating Nawruz according to the values it carries, it will not be very correct to demote only and only one nation’s monopoly. But if such an idea will be realized, it is a historical fact that the closest nation to Nawruz is the Turks. Nawruz is a very important constituent in Turkish society and state life. It will be endeavoured to be drawn attention to the fact that Nawruz is at the center of our work.

Keywords : Human, Nawruz, Local, Global, Turkish Culture, Fire, Soil, Weather, Water, Justice.

Giriş:

İnsan, yaratılanların hem “eşref-i mahlûk/ en şerefli” hem de “esfel-i safilin/ sefillerin sefili” olabilen tek varlıktır. Bencilliği ve görünürde ihtiyaçlarından, gerçekte ihtiraslarından dolayı yer küreyi hem kendisine hem de diğer canlılara cehennem dönüştürmeye devam etmektedir. Takriben insanlık tarihinin son 5500 yılında 3,5 milyardan fazla (Özkan 2003: 28) kendi cinsini katleden insandan daha yakıcı ve yıkıcı varlık yoktur. Bunu durdurabilmek için “ben, sen, o, biz, siz, onlar” öznelerinden daha çok “hepimiz” daha fazla dillendirilmelidir. Aksi takdirde; “nush ile uslanmayı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüektir” noktasına gelinecektir. Ana şefkatiyle insanı kucaklayarak, bağrına basan “tabiat ana”, aynı duygularla uyararak amacıyla küçük tokatlar atmaya başlamıştır. Ufak tefek uyarılarından, uyanmadığımız için; “bir musibet, bin nasihatten evladır” kabilinden yaşanan doğal felaketlerden ibret alınmadığı da ortadadır.

İnsanoğlu, geleceğini yine kendisi belirleyeceğinden ortak değerlerine sahip çıkmaktan başka çaresi yoktur. Bu değerlerin başında da millî ve dinî motiflerle donanmış bayramlar birinci sırayı almaktadır. Bayram olgusu her millette farklı dillendirilmiş olsa da aynı algı ile açıklanır. Çünkü insanın yaradılışında var olan; “acılar paylaşıldıkça azalır, sevinçler paylaşıldıkça çoğalır” düşüncesi kısmen de olsa dünyayı hala yaşanılabilir bir düzeyde tutarken, geleceğe dair umudu artırmaktadır. Acıların azaltılması, sevinçlerin artırılması bütün milletlerde var olan yerel, yöresel, bölgesel, ulusal/millî ve dinî algı ve olgularla gerçekleştirilebilir. İnsanlığın ve dolayısıyla insanın kurtuluşu bunların korunarak, küresel safhaya taşınmasında yatmaktadır. Değerlerin, değerlerini koruyarak; “devam ederek değişmek, değişerek devam etmek” noktasından hareketle insanın olgularının ve algılarının küreselleşerek olgunlaşmasına katkı verecek bayramların ve kavramların başın-

da Nevruz'un özünde yer alan ve etrafında dönen unsurlar gelmektedir. Nevruz, Doğu Dünyasında (Türkdoğan 1996a: 23-38) çeşitli kültürlerde farklı içeriğe ve anlama sahip olmakla birlikte, ortak payda olarak bir yeniliği temsil eder. Yeni yıla başlangıç, yeni dostluk, yeni coşku ve canlanmayı beraberinde getirir ve pek çok güzelliği çağrıştırır (Tezcan 1995: 6).

Nevruz'u yerel seviyede tutmak yersiz ve yakışsızdır. Çünkü Nevruz şenlikleri ve kutlamaları, çok geniş bir coğrafyaya yayılmış ve çeşitli kültürlerde karma halde yer almışsa da her kültürün özüne uygun ve özgün bir şekilde küresel ölçekte kucaklayıcı olarak geleceğe yönelik barışa dair belirtileri barındırmaktadır. Nevruz şenliklerindeki pek çok motif ortak olmakla birlikte her kültür çevresinde farklılıkların görülmesi de doğaldır (Turan 1998: 90). Nevruz, genel geçer bir ifade ile "Adriyatik'ten Çin Seddine" (Türkkan 2002: 413) kadar uzanan coğrafyada yaşayan Türkler tarafından kutlanırken, aynı veya benzer kutlamalara özellikle "ateş kültürü" açısından baktığımızda Hindistan ve İran'da yaşayan bazı topluluklarda da rastlanmaktadır. Ayrıca Hint kültüründe ateş ilahı Agni ile aynı düzeyde Yunan mitolojisinde de Zeus'un (Homeros 19967) çaldığı ateşi insanlara iade eden Prometheus'un bulunması Nevruz'un küresel özelliği için yeterli bir belirti sayılabilir (Tutar 2002: 617).

Türk Devlet ve Toplum Hayatında Nevruz

Türk Dünyasında kutlanan Nevruz Bayramının tarihî derinliği 2017'de, Ergenekon'dan çıkış günü olarak 4654 yıl önceye uzanmaktadır. Dağlarla çevrili olan ve Ergenekon olarak adlandırdıkları yurtlarına sığamayacak kadar çoğaldıklarında buradan çıkmak isteyen Türkler, bir demircinin, demirin yoğun olduğu yeri belirleyerek orada yaktığı ateşle dağı eriterek dar bir geçit oluşturarak çıkış yolu buldukları algısı yaygındır. Aynı Nevruz'un, aşağı yukarı 5000 yıl önce Sümerler'de (Sever 2002: 453) de var olduğu dikkate alındığında Türklerin yaşadıkları yerlerde mitolojik (Tutar 2002: 611-621) arka plan dâhilinde, coğrafi genişliğin iç içe geçerek bir bütün hâlinde "Coğrafyadan Vatana" dönüşmesinde çok önemli rol üstlendiği tarihî bir vakiydir. Nitekim bu durum Türk tarihi ve efsaneleri tarafından da desteklenmektedir. Efsanelerinde Türkler'in kendilerinin güneşin, gündüz göklere yansıyan mavi aydınlığından ve gece zifiri karanlığın aydınlatılmasından ilhamla, millî sembolleri olan Gök Kurt/Bozkurt'un Nevruz'da (Turan 1991: 34-37), Ergenekon'dan çıkarken kendilerine önderlik ettiğine dikkat çekilmektedir. Ebulgâzi Bahadır Han'ın Şecere-i Türk (Gökalp 1990: 112) adlı eserinde de aynı kavram, aynı şekilde Ergenekon Destanı/Efsanesi (Özkan 2009: 43-47) ve Ergenekon'dan çıkış günü olarak belirtilmektedir (Ögel 1989: 59; Korkmaz 1994: 2). Çünkü Ergenekon Türklere dar gelmeye başladığında sembolleri Bozkurt¹ gibi

¹ *Sirklerde kırbaç ya da kamçı olarak adlandırılan sopa ile ismiyle müsemma olması beklenen cesaretiyle bilinen ormanlar kralı Aslan ve cesametiyle dikkat çeken fil dahi terbiye edildiği halde aynı durum Kurt için geçerli değildir. Sirklerin ve hayvanat bahçelerinin en mutsuz hayvanı kurttur. Çünkü yediği önünde, yemediği arkasında olsa da bırakınz yediğinden tat ve haz almayı, hürriyetinden yoksun olduğundan dolayı hem mutsuz hem de huzursuzdur.

özgürlüklerinin özünden taviz vermemek için tarihî mücadelelerini başlattıkları kabul edilmektedir.

Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lügati't-Türk'de; "Türk" isminin Ulu Tanrı tarafından Hz. Nuh'un torununa ve aynı zamanda millete verilen ad olduğunu yine aynı esere göre; Türk milleti, "*ism-i ile müsemma/adına uygun*" olup, olgun insanda bulunması gereken özelliklere sahiptir (Kâşgarlı Mahmud 2014: 151). Tevrat'ta; Nuh tufanından sonra insan neslinin Hz. Nuh'un üç oğlundan türediği kabul edilirken, Türklerin soyu Türk'ün babası Yafes'e dayandırılır. Nuh'un sağdan sola okunuşu "*Hun*" demektir. Hun Devleti, Türklerin kurduğu büyük bir imparatorluktur. Hun İmparatorluğu denildiğinde ilk akla gelen isimlerden olan Mete ile mitolojik bir özellik gösteren Prometheus (Nadas 1995: 20-21) arasında da bir benzerlik bulunabileceği düşüncesi çok fantastik bir yaklaşım olmakla birlikte, kime ne zararı dokunacaktır? Küresel barışa katkı sağlayacaksa. ...

Eski inançlarının da etkisiyle (Danişmend 1978: 60-82) İslâmiyet'e giren ilk Müslüman konar-göçer Türklerin millî özellikleri yanında dinî duyarlılıkları da kuvvetli olduğundan, sürgün avı, şölen vs. yeni dinleriyle çatışmayan âdetlerini devam ettirdiklerinden, İslamî inançla beslenen ve motiflerle süslenen Nevruz (Devlet 1999: 1) millî alametler yanında, dinî işaretler de taşımaktadır. Bu çerçevede Türk milleti tarafından Nevruz, Hz. Âdem'in çamurunun yoğrulduğu, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın Arafat'ta buluştukları, gece ile gündüzün yaratıldığı, tufandan sonra Hz. Nuh'un karanın yakın olup olmadığını anlamak için görevlendirdiği güvercinin gemiye ağzında yeşil bir zeytin dalı ile döndüğü gündür (Söylemez 1999: 44). İşte bugünün o gün, yani 21 Mart olduğu dillendirilir. Bu yeni bir umudu beraberinde getirmiştir. O günden günümüze Güvercin ve Zeytin dalı küresel anlamda barışın sembolü sayılmıştır. Aynı gün Kızıldeniz'in ikiye ayrıldığı ve Hz. Musa'nın ümmetini Firavundan kurtardığı, Hz. Ali'nin doğduğu (Özkırmılı 1996: 844) ve Hz. Fatma ile evlendikleri gün (Tutar 2002: 617), olarak ayrı bir kutsiyet (Çubukçu 1989: 64) atfedilmektedir.

Ayrıca savaşlardan dönüşlerini Mart ayının son günlerine/Nevruz'a denk getiren Oğuz Türkleri, Ergenekon'a izafeten "*hür gün*" olarak adlandırdıkları Nevruz'da, büyük bir ateş yakarak bir parça demiri ısıttıktan sonra çekiçle döverler ve böylece suyu, toprağı etkileyerek soğuğu uzaklaştırdıklarına inanırlardı. Buna bağlı olarak "*Mart bacadan baktırır, balta, kürek yaktırır*" sözünün 21 Mart'tan sonra havalar ısınacağından geçerliliğini kaybedeceği beklentisi hâkimdir (Bahadır 1995: 42). Morumsu, Eflatun rengini çağrıştıran mavi gök ışığına (Nadsa 1995: 20-21) olan aşklarından ilhamla Türkler, tanrıları Gök Tanrı'ya ve efsanevi olarak türediklerine inandıkları Bozkurt (Sepetçioğlu 2010), boz ve aynı zamanda tanrısalığı çağrıştıran göge izafeten gök/boz yelesi kurt olan Gökkurt'a (Aslan 2010: 74) atfen, millî adları ile kurdukları ilk Türk devletine de "*Göktürk*" (Kafesoğlu 1992: 1267) adını verdiler. Aynı millet, aynı zamanda Köktürk olarak da anılan Göktürk devleti ile kök saldı, kökü derinlerde başı göge eren "*Ulu Çınara*" dönüştü. İşte bu ulu çınarın ululaşmasında, ululaşarak uluslaşmasında Nevruz'un ayrı bir

özgül ağırlığı olduğu muhakkaktır. Göktürk Abidelerindeki kitabelerde; “*Yukarıda mavi gök çökmedikçe ve aşağıda yağız yer yarılmadıkça Türk milletinin töresinin bozulamayacağına ...*” (Ergin 2000: 41) dikkat çekilirken Türk, zaten töre anlamına da gelmektedir (Kurat 2002: 50). Şüphesiz ki bozulmaması istenen törenin temel taşlarından biri de Nevruz’dur.

Nevruz, Türk devletleri tarafından kullanılan On iki Hayvanlı Türk Takvimi’ne (Temelkuran 2002: 434-440) göre 21 Mart günü olup, yılın başlangıcı ve yüce gün olarak da adlandırılmıştı (Türkdoğan 1996a: 32). Yücelik, yeni bir başlangıç ve yeniden doğuş sadece maddî değil, manevî bir miraç ve yükselişti (Kalafat 2001: 114). Türk kültürünün sürekliliği ve bütünlüğü noktasında “*kültürel yığınaklar*” (Türkdoğan 1996b: 158) olma özelliği gösteren Divan-ı Lügat-i Türk’de (Genç 1995: 16) Nevruz, “*kültürel yığınak*” şeklinde yeni yılın ve baharın başlangıcı olarak tanımlanırken, Yusuf Has Hâcib’in Kutadgu Bilig’inde (Yusuf Has Hâcib 1991: 16-21) de aynı durumlara dikkat çekilmektedir. Nizamü’l-Mülk’ün Siyasetnamesinde (Tuatr 2002: 611) Türklere ait bahar bayramı olarak adlandırılan adı geçen kavram, Sultan Melikşah’ın hazırlattığı Celâlî takvimine göre yılbaşı 21 Mart olarak kabul edildiğinden (Bahadır 1995: 43) dolayı Selçuklar’da da bayram olarak kutlanmaktaydı (Çay 1991: 39-40). Timurular Devleti’nde Mirza Şahrüh (Aka 1994: 169) zamanında ziyafetler verilerek kutlanan Nevruz, Akkoyunlu ve Karakoyunlularda da yeni yılın başlangıcı kabul edilmekte olup, Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan’ın, Hasan Padişah Kanunu diye bilinen kanunnamesine göre vergiler 21 Mart’tan sonra toplanmaktaydı (Bahadır 1995: 43). Sâfeviler (Aksoy 1996: 53) ve Nadir Şah (Hammer Purgstall 1996: 241) zamanında olduğu gibi İran’da da Nevruz, şenliklerle kutlanıyordu (Ocak 2001: 234). Eski İran takvimine göre de Nevruz, yılın ilk günüdür ve güneşin koç burcuna girdiği ilkbaharın başlangıcı sayılan bir gündür. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan topluluklar için kışın bitip baharın gelmesi, bereketin ve dirilişin sembolü olan doğanın uyandığı ve dolayısıyla üretimin başlangıcı olarak kabul edilen 21 Mart pek çok takvimde ve kültürde yılbaşı olarak kabul edilip kutlanmıştır (Çobanoğlu 2000: 34).

Doğanın bu özel gününde, gecenin hükmü geçeceğinden, aydınlığın hâkim olacağı günler beklenmeye başlanırdı. Kuzey yarım kürede özellikle Türkiye Türkleri, tarlaya tohumlarını Ekim ayında ektikleri halde darlığın ve kıtlığın yerini, bolluk ve bereket alacağından “*Koç katımını*” (Genç 1995: 15) Kasım ayından önce gerçekleştirmezlerdi. Çünkü Kuzular, en erken 21 Mart’ta doğacak/koyunlar kuzulayacak şekilde düzenleme yaparlardı ki; toprak ısınmaya, gün uzamaya, doğa canlanmaya ve kuzular için çayır, çimen ve diğer otlar çoğalmış olsun. Artık soğuk ayaz günleri yerini, bir bahar rüzgârıyla, dallara çiçeklerin konacağı, yeni filizlerin verileceği ve bolluğun zirveyi zorlayacağı yaza terk edeceği beklentisi hâkimdi.

Atayurtlarından Anayurtlarına gelen Türkler, tarihî süreç içerisinde son imparatorlukları olan Osmanlı İmparatorluğunu kurduklarında da köklü millî sanat renklerine (Rahman 1995: 10) sahip olarak mana, maya ve hamurlarında sevgi ve şefkat bulunduğundan, sayılı ve saygı duyulan günlerden kabul edildiğinden Nev-

ruz resmî bayram olarak kutlanmıştır. Nevruz'da, adına has kaleme alınan Nevruznâmeler ve kaynağı Divânü Lügati't-Türk'ün mükemmel bahar tasvirlerinde görülen Nevruziyeler (Alışık 2008: 416), ilim öğrenmeyi, ahlâklı, erdemli olmayı ve yaratılanları sevmeyi nasihat etmektedir (Rahman 1995: 11). Ayrıca kutlamalar sırasında Nevruz macunu veya tatlı yemek âdettendi. Bu macun Hekimbaşı tarafından hazırlanır ve porselen kâselerde Sultan'a sunulduktan sonra, kendisine hilat giydirilirdi (R. Levy 2001: 233-234). Ayrıca üst düzey yöneticiler tarafından Padişaha, Nevruziyye Pişkeşi adı ile anılan hediyeler verilirdi (Mustafa Nuri Paşa 1987: 127; Uzunçarşılı 1988: 76). Nevruz, Osmanlı İmparatorluğunun siyasal, ekonomik (Öztürk 2005: 137-143) ve kültürel (Cumbur 1995: 38-43) hayatında etkili bir unsur olduğundan Osmanlı şairleri, diğer bayramlarla olduğu gibi Nevruz ile ilgili şiirler kaleme almışlardır (Pakalın 1993: 688).

Yeni Türkiye Devleti'nin kuruluş safhasında da Türk milletinin, I.Dünya Savaşı'ndan sonra Millî Mücadele döneminde anavatanlarında esir edilmek istenerek Ergenekon'dan daha zor şartlar içeren; "*Sevr antlaşması şartlarına*" boyun eğmesi için zorlanmıştı. Bu dönemde Türk milleti efsanevî değil, Göktürklerle ait olan Orhun Abidelerinden aldığı ilham ve milletine olan güvenle; "*Taş kırılır, Tunç erir, fakat Türklük ebedidir*" özlü sözünü hayata geçirmek için harekete geçen gerçek Bozkurt (Armstrong 1998) önderliğinde emperyalistlere karşı başarılı bir mücadele verdi. Bu mücadele devam ederken Türklerin geleneklerinden olan Nevruz, Mustafa Kemal Paşa'nın himayelerinde, 1922 yılı 21 Mart'ında Ankara'da TBMM önünde öğrencilerin de katılımıyla Ergenekon günü olarak kutlandı (Sarıhan 1996: 335). Çünkü Ergenekon'dan çıkış efsanesi ile Türkiye Türklerinin millî mücadeleleri arasında benzerlik ve bağ kurulmaktaydı. Çünkü efsanede sayıları arttığına Ergenekon'a sığmayan Türklerin, anavatanlarında esir edilmek istenildiklerinde istiklalleri için "*Millî Mücadele*" döneminde de Mustafa Kemal Paşa'ya inandıklarından ve güvendiklerinden hiç tereddüt etmeden harekete geçmişlerdi (Tural 2000: 343-350).

Türk milletinin düşünce dünyasında "*Sultan Nevruz*"(Türkdoğan 1996a: 34; Tezcan 1995: 4) adıyla anılarak kendisine "*sultanlık makamı*" layık görülen Nevruz, uzun süre dini siyasete alet etmek isteyenlerin yönlendirmeleriyle "*Mecusî Bayramı*" olarak dayatıldı. Aynı dayatma 2000'li yıllarda da kasıtlı olarak sadece "*Kürt Bayramı*" olduğu fikri öne çıkarılmaya çabalanarak devam ettirilmek istendi. Fakat Mecusîlerin ve Kürtlerin kendilerinden bir şeyler bulabildiği Nevruz'un sadece ne Mecusî ne de Kürt bayramı olmadığı anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak "*ateşin kırmızısını, güneşin sarısını, çimenin yeşilini*" bir terör örgütünün sembolü seviyesine indirmek, Nevruz'un küresel özelliğiyle bağdaşmaz (Ögel 1992: 130; Aksoy 1996: 39-61). İnsanlığın ve özellikle Türk Dünyası'nın ortak değerlerinin başında gelen Nevruz (Türk Ocağı 1994: 2; Karaman 1998: 49-51; Kaşgarlı 61-63) küresel barışın bütün dünyayı baştanbaşa sarmasında büyük pay sahibi olacaktır. Nitekim 1966 yılından beri 21 Mart tarihi Birleşmiş Milletler tarafından "*İrk Ayrımı ile Mücadele Günü*" (Kültür Bakanları 1995: III) olarak kabul edilmektedir. Nevruz, daha önce Türk halkları tarafından kutlanırken Sovyetler Birliği'nin parçalanma-

sından sonra bağımsızlıklarına kavuşan Türk Cumhuriyetleri ve Özerk Türk Top-
luluklarında 1990 yılından itibaren resmen “*Millî Bayram*” olarak da kabul edildi
(Korkmaz 1994: 2; Düzgüneş 1994: 1). Türkiye’de de 21 Mart 1995’den itibaren
resmîyet kazandırılarak, milletin sürekli olarak benimsediği Nevruz’a, Türkiye
Cumhuriyeti de tekrar kuruluş döneminde olduğu gibi sahip çıkmaya başladı.

Türk milletinin, yeri ve zamanına göre Nevruz’un sembolü olan Kardelen adıyla da bilinen Nevruz çiçeği² (Koca 2002: 55) kadar hassas ve “*yufka yüreğe*”, ge-
rektiğinde demir dağı delerek Ergenekon’dan çıkacak kadar güç, azim, sabır ve
iradeye sahip olduğu tarihe bakıldığında rahatlıkla görülecektir. “*Veren elin, alan
elden üstün olduğunu*” bilen Türkler, bütün tarihleri boyunca zulme uğrayanların yanında yer alarak yardım etmenin ve paylaşmanın hazzına (Farrère tarihsiz: 22) varmışlardır. Nitekim 525 yıl önce Türk milleti, yine içerisinde Nevruz’un yer aldığı 1492’nin Mart ayında Katoliklerin katliamından dolayı İspanya’dan kaçan Yahudileri (Eroğlu 1997: 61) kendi topraklarına taşımıştır. Küresel yozlaşmalara meydan okurcasına 500 yıl kadar sonra, Belene gibi kamplara düşmemek için 1989 yazında Bulgaristan’dan atayurtlarını terk ederek, anavatanlarına yönelen Müslümanları/Türkleri bağrına basan aynı millet, yine Nevruz’a çok yakın bir zamanda Nisan 1991’de kendi ülkelerindeki kıyımdan kurtulabilen Iraklılara (Kaynak 1992: 7) ve 2016’da da Suriyelilere kapılarını açmakta tereddüt etmedi. Çünkü bunlara “*Tanrı misafiri*” gözüyle baktı.

Aynı yaklaşım müsamaha ve hoşgörüyü de hâkim kıldı. Musevilik, Hıristiyanlık ve İslâmîyet bakımından kutsal sayılan ve **Türk hâkimiyeti döneminde** farklı dinlerin ve kültürlerin barış ortamında yaşadıkları Kudüs’te, Türk ve İslâm izlerini silmek için İsrail’in inatla ve ısrarla Yafa Kapısı dediği El-Halil/ Babü’l-Halil/ Dost kapısı vardır (Çelik 2017: 21). Kanuni Sultan Süleyman’ın inşa ettirdiği bu kapının kitabesine kelime-i tevhit; *Lâilâhe illallah, Muhammedun Resulullah* ibaresi yerine *Lâilâhe illallah, İbrahim Halilullah*’(Muslu 2014; Şahin 2016) olarak kazanmıştı. Fakat Türk milleti, 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde bu iyi niyetinin “*din bezirgânları*” tarafından istismar edilecek kadar “*hain kontenjanın*” artabileceğini tahmin edemedi. Nevruz’dan da aldıkları ilhamla “*geniş gönüllülük*” ve hoşgörüle hareket eden Türklerin temel amacı; Kudüs’ün diğer sakinleri olan Yahudi ve Hristiyanlar, kendilerini dışlanmış hissetmeyerek Hz. İbrahim’in ismi etrafında aynı zamanda imparatorluk sofrası olan “*Halil İbrahim Sofrasına*” buyur edilmeyi beklemeden oturmalarını sağlamaktı. Aynı durum Sultan II. Abdülhamit tarafından İstanbul’da; Dârülaceze’de Havra, Kilise ve Cami’nin aynı yerleşke içerisinde inşa edilmesiyle de ortaya konmuştur. Türkiye Türklerinin, ulus devlet döneminde kurdukları Türkiye Cumhuriyeti’nin merkezi Ankara’da da tek Tanrılı dinin ibadethanelerinden Hacı Bayram-ı Veli Camii ile çok Tanrılı dinler dönemine ait Ögüst mabedinin birbirine omuz verircesine yüzyıllara meydan okumalarında da yine Nevruz’un esintileri vardır. Bu şaheserler, Nevruz’un da özünü oluşturan kaynağını, Oğuzhan’dan, Hoca Ahmet Yesevi’den, Yunus’tan, Mevlana’dan, Hacı

² * Nevruz çiçeği, İlkbahar’da ilk açan çiçektir. Adeta karı delerek çıkar ve ilkbaharın ilk müjdecisidir.

Bayram'dan, Hacı Bektaş'tan, Âşık Veysel'e³ (Oy 1992: 6) gönül erlerinden ve erenlerinden alan "barışın" işaret edildiği ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada Barış" özlü sözüyle doruğa tırmanan bir kültür zemininde ve zamana meydan okuyarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Ayrıca bugün olduğu gibi, tarihte hanedan ailelerinde (Kurat 1972: 307; Togan 1981: 264) de görüldüğü üzere Türkler, sevgi ve saygılarının ifadesi olarak çocuklarına "Nevruz" adını verdiler. Oğullarına bu kutlu adı koyarak, soylarını soylayacak, boylarını boylayacak ve ocaklarını tütüreceklerine inanıyorlardı. Türkiye'de Nevruz erkek, Kardelen ve Berfin kız çocuklarına verilen addır. Türklere ait arkeolojik kazılarda ve halı kilim gibi etnografi eserlerinde süsleme unsuru olarak da kullanılan Nevruz çiçeği (Tepekaya 2002: 601), Berfin çiçeği, Kardelen çiçeği, İç Anadolu'da aynı zamanda Öksüzoğlan çiçeği⁴ olarak da adlandırılır. Çünkü Türkiye'nin boynu bükük öksüz ve yetim oğulları, kızları hiç eksik olmamıştır.

Bu çiçeğin renkleri, Âşık Veysel ile özdeşleşen;

Nevruz der ki ben nazlıyım

Sarp kayalarda gizliyim

Mavi donlu gök gözlüyüm

Benden âlâ çiçek var mı? Dizelerinde de görüldüğü gibi Nevruz çiçeği, "mavi donlu, gök gözlü" "gök mavisî", kar ayazında "kar beyazı" ve geceye de gündüze de hükmeden "gün/güneş sarısından" oluşmaktadır. Nevruz çiçeğindeki mavi, mavimsi ve morumsudur. Aynı renk eflatun olarak da adlandırılır. Eflatun, halk arasında ünlü Yunan filozofu Platon'a verilen addır. Eflatun, kırılğan, nazik, ayımsız ve kucaklayıcı ruhu çağrıştıran, hayallerin ve Türk kızlarının kendilerine dahi söylemeye çekindikleri masum, duru ve alınlarının akı da olan platonik aşklarının rengidir. Çünkü "alınları ak, yürekleri pak" olduğundan ailelerinin ve kendilerinin alınları lekeleneyeceği endişesini taşımışlardır.

Nevruz, hayatın özüdür. Hayatın özünde var olduğu kabul edilen dört temel anasır-ı erba/dört unsur (Türkan 2012: 135) element; ateş/kıvılcım/cemre, Şubat'ın ikinci ve Mart'ın ilk yarısı arasında havaya, suya, toprağa sırasıyla düşer. 21 Mart'a geldiğinde hava tamamen ısınma sürecine girmiş demektir. Hava, hayattır. Topraktan yaratılmış olsalar da Âdem ile Havva varlıklarını havaya borçludurlar. Ha-

³ 21 Mart ve Nevruz bağlamında belirtilenlerin birçoğu mitolojik kabul edilebilir. Fakat gerçekliği konusunda şüphe edilemeyecek bir husus vardır ki, en güzel ve en sade Türkçeyle, saziyla, sözüyle ve özüyle toprak ve Nevruz ile ilgili sözler sarf edip, Türküler söyleyen Âşık Veysel'in "sadık yârim" dediği kara toprağa kavuştuğu günün 21 Mart 1973'de bir Nevruz'a denk gelmesi de ilginçtir.

⁴ *Öksüzoğlan Çiçeği de denilen Kardelen, Mart ayının son haftasında kuşluk vakti, yine bu coğrafyanın insanların hemen hemen tarihin her döneminde emperyalizme karşı verdikleri mücadele gibi karı delerek topraktan gün yüzüne çıkar. İkinci vaktine kadar sağlam dururlar, eğer sert bir poyraz eserse boynunu bükerek ve solar. Bundan dolayı boyunları bükük olduğundan Öksüzoğlan çiçeği adı ile de bilinirler. Çünkü öksüz ve yetimlerin boynu bükük olur.

vasız ortamda hiçbir canlının hayatını devam ettirmesi mümkün değildir. Bunun bilinci ile Kanunî Sultan Süleyman'a; "*halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi, Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi*" derken, nefesin hayat ve hayatın belirtisi olduğuna dikkat çeker. Nefes ve nefisten oluşan insanların en mükemmel bir şekilde teşkilatlanmış hali olan devlet, Yusuf Has Hacıp'e göre de "*halk için saadettir, mutluluktur*"(Kezer 1987: 98). Platon'un da vurgusuna dikkat çeken Farabi de aynı mutluluk havasını, adaletin gerçekleştirilmesine bağlamaktadır (Bayraklı 1983: 56). Çünkü adalet doğal olarak gereğini yapmaktır (Özden 1950: 143). Aksi takdirde, "*Ya devlet başa, ya kuzgun leşe*", sözünü hayata geçirmek için millet hareketine geçince oluşacak kargaşa ve karmaşa, havayı almak, hava almak, havasız kalmak, nefes alamamak noktasına gelir.

Su, hayat suyu, hayatın kaynağıdır (Türkan 2012: 136). Su, canlıların canlı kalabilmeleri için candır, can suyudur. Su gibi, su gibi aziz ol, sudan ucuz, "*kanı kan ile temizlemezler, kanı su ile temizlerler*". Yöneticiler de temizliğin temel öznesi olan su gibi kavrayıcı ve kucaklayıcı olmalı ki adaleti tam anlamıyla hayata geçirebilsinler ve halkın hayatı doğal seyrinde devam etsin ki bu durumdan halk memnun, Hak da razı olsun. Aksi takdirde devlette, millette helak olur. Toprak, insanoğlunun mayası, anası, sadık yâri, coğrafyadan dolayı milletlerin kaderi, bir avuç altın mı bir avuç toprak mı? Elbette toprak. Toprak, kadri ve kıymeti dünyada hiçbir ölçü biriminin ölçemeyeceği değerdedir. Açgözlüler için, "*Gözünü toprak doyursun*". Tokgözlüler ve alçak gönüllüler için, "*toprak gibi*", bir ekene, bin veren toprak. İnsanoğlunu her haliyle kabul eden bir ana, "*toprak ana*". Hava, su ve topraksız, hayat hayal bile edilemez. Fakat ateş, insanın medenileşmesinde çok önemli bir unsurdur. Diğerleri tamamen doğaya ait oldukları halde ateş, doğal ortamda kıvılcımla yanmaya başlasa dahi varlığını ve sürekliliğini insana borçludur. Yanan ateşe mutlaka bir insan tarafından yanacak odun vb. maddeler atılmalıdır. Aksi takdirde yanacak bir madde kalmadığında ateş söner. Ateşin Türk kültüründe de ayrı bir yeri ve önemi vardır. Ateş, ocakta yakılır ve kontrol altında tutularak kullanıldığında hayatı kolaylaştırmakla kalmaz, kalitesini artırır ve güzelleştirir. Kontrolde çıktığında ortalığı kasar, kavurur, yakar ve yok eder. Ocak aynı zamanda, ev, hane demektir.

Ateş, Türk toplumunun dünya hayatı ve ahiret inancı bağlamında dua ve bedualarının özü ve öznesidir. Ateş gibi, ateş almaya gelmek, ateş düştüğü yeri yakar, ocağına ateş düşsün, ocağın sönsün, Allah ocağının dumanını doğru tütürsün, komşu komşunun külüne muhtaçtır, ateş insana bağlı olarak varlığını sürdürdüğünden dumanın tütmesi her hangi bir hanede/evde insanın yaşadığının belirtisidir. Ateş, Nevruz'un en belirgin öznesi olduğundan dolayı Nevruz kutlamalarında ateşler yakılır. Nevruz pazenlerinden dikilen entari denilen elbiseleri giyen gelinlik yaşa gelmiş kızlar arasından, evlenme çağına gelmiş oğul anaları "*helal süt emmiş*" olanlarından, gözleriyle görüp, gönüllerinin katlanacağı, "*kendilerine kızlık*", "*oğullarına karılık*", "*torunlarına analık*", "*aileye ve sülaleye gelinlik*" yapabilecek, oğullarının "*bir yastıkta kocayabileceği*" gelin adayını, Nevruz ateşiyle, ateşi yakılmış hamamda gözden geçirirler. Gözüne kestirdiği kızın evine Sultan Nevruzluk

pazenden dikilmiş elbiseler giyilerek dünür gidilir. Nevruz ateşiyle yakılan evlerinde/ocaklarında bereketli bir biçimde nice Nevruzlar, Kardelenler, Berfinler doğurması dileğiyle ve öksüz-yetim kalmamaları dualarıyla kesin kararlarını verirler.

Ahirette ateş olmaz, herkes ateşini dünyadan götürür. Dünyadaki ateş daha öncede belirtildiği gibi kontrol altında tutulabilir. Fakat ahiretteki ateşin insan tarafından kontrolü mümkün olmadığından mutlaka yakar. Dünyada da “zulm ile abad olanın, sonu berbat olur.” Olmasa dahi emanete ihanet edildiğinde, yani adaletle hükmedilmediğinde cezanın cehennem ateşi olacağından şüphe duyulmaz. Dünyada adaletten uzak olanların, ahirette ateşe yakın olacaklarını tahmin etmek zor değildir. Nevruz ateşinin üzerinden atlarken (Kırcı 1998: 403), kısa süreli de olsa ateşin yakıcılığını hissetmek, insana ikazdır. Nevruz bağlamında ateşin temizleyici özelliği (Tutar 2002: 618; Kırcı 1998: 1998: 402) maddî yönünden daha fazla manevî olduğundan dolayı yönetici olmak “ateşten gömlek giymekle” eşdeğerdir. Nevruz, insanın Yaradan’ına, üzerinde yaratıldığı doğaya, gök kubbe altında yaşadığı bütün insanlığa, bir bayrak altında birlikte olmanın gurur ve heyecanını hissettiği milletine, aynı çatı altındaki ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirip, getirememenin hüznü ve hazzını duyduğu, kendini sığaya çektiği ve “vicdan muhasebesi” yaptığı gündür. Vicdan muhasebesi, aynı zamanda diğer bir ifade ile insanın kendi iç dünyasında kendisiyle hesaplaşarak; yetki ve sorumluluklarını hakkıyla yerine getirip, getirmediğine dair sadece sonucunu kendisinin bilebileceği, hâkimi, savcısı ve avukatının yine kendisinin olduğu vicdan mahkemesidir. Nevruz bir yıl boyunca işlenen günahlardan arınmak, bir yıl sonrakilerden de korunmak için önemli bir başlangıçtır. Aynı başlangıç kuzey yarım kürede İlkbahar’ın da başlangıcı olup, gece ve gündüzün eşit hale geldiği gündür. Diğer bir ifade ile sıfır noktasıdır. Bu sıfır, kişinin kendisini sorgulaması bağlamında da helalleşerek günahlarını sıfırlama imkânı bulması anlamına gelmektedir.

Bu mahkeme herkesin aldığı ve verdiği hizmetin önemi, etkisiyle ve yetkisiyle doğru orantılıdır. Bir görev, hakkı olmayan birine verilmişse bir değil, bin düşünmek gerekir. Kamu görevinin asıl ve asıl sahibi olan millet yetkiyi ehlini tercih etmeleri için yöneticilere emaneten verir. Yöneticiler bu yetkilerini kullandıklarında, her türlü etnik, mezhep, siyasi vs. kimliğe “kör ve sağır” bir şekilde, yani bütün vatandaşlarına eşit yakınlıkta ve tek ölçü olarak “ehliyet ve liyakati” dikkate alarak “emaneti ehline” ya da diğer bir ifade ile “işi ehline emanet etmek” zorundadırlar. Bunu gerçekleştirmedikleri takdirde “emanete ihanet” etmiş sayılırlar ve “emanet ehline teslim edilmediğinde kıyamet yakındır”, “Adalet mülkün/devletin temelidir” ilkeleri ihmal edilmiş olur. Bu ihmal istismarın kapısını açar. Nevruz günü özellikle başta üst düzey yöneticiler olmak üzere hepsine (İmam Maverdi 1976), adalet terazisinin şirazesinin elbet bir gün mizan terazisiyle (Sultan Murad Han tarihsiz: 9) de ölçüleceği ve devletin “ömrü billah kimseye yar olmayacağı” (Gözler 2017: 8) akıldan çıkartılmaması bir kez daha hatırlatılır. Bu bağlamda yöneticiler millet adına “hak edene hakkını, müstahak olana cezasını” (Sultan Murad Han tarihsiz: 132) vermekle yükümlüdürler. Yöneticiler zulümden uzak, adaletle (Taneri 1981: 217-230) iç içe olmak zorundadırlar. Aksi takdirde “mazlumun ahı, Allah’ın ga-

zabı”(Pakalın 1993: 687) için davet demektir. “*Şartlar zorladığında zulmetmek zorunda kalındığında dahi adil olunmalıdır*”. Çünkü yöneticilerde olması gereken ve beklenen istisnasız ilk (Sühreverdi tarihsiz: 38-39, 59-50) özellik adil olmalarıdır ve asıl adil olması gereken en üst yöneticilerdir. Yusuf Has Hacib'e göre; kudreti Vezir temsil ettiği halde, adaletin istisnasız tek ve temel temsilcisi ve sorumlusu Handır (Gökalp 1989: 110). Adaletin gerçekleştirilmesinde de “*geç kalmış adalet, adalet değildir*” ilkesi dikkate alınarak; bütün kusurları onaracak olan süratli ve merhametsizce (Ricaut tarihsiz: 11) de olsa gerçekleştirilecek olan adil bir uygulamadır. Daha önce de ifade edilen kıyamet, dini anlamda dünyanın sonunun gelmesi korkusundan daha çok, dünyevi olarak milletin ve devletin sonunun geleceği endişesindedir. Bundan dolayı 21 Mart Nevruz günü “*beşer, şaşar düşer*” kabilinden, helalleşme imkânı tanınır. “*Ateş dumansız, delikanlı günahsız olmaz*” **düşüncesinden hareketle**, şaşan ve düşen insanların günahkâr olmaktan kurtularak, tövbe kâr olmaları mümkün olabilecektir. Millet içerisinde helalleşme gerçekleşmediğinde, devlete hanel gelecek ve helak olmak kaçınılmaz olacaktır. Nevruz, “*arınmak için barınmak*” ve “*barınmak için arınmak*” ilkesinin hayata geçirilmesi için önemlidir. Vicdan, adaleti sağlarken, adalet de kudrete kuvvet katacak ve barışa kavuşulacaktır.

21 Mart'tan önce, “*Şems-i şitaya, cilve-i nisaya, iltifat-ı ümeraya, itimat olmaz.*” sözü daha geçerli bir durumdadır. Çünkü 21 Mart'tan önceki; güneş, kış güneşidir. Bu güneşe aldanılmamalıdır. Buna güvenerek tedbirsiz ince giysilerle evden çıkılırsa üşüterek hasta olunma ihtimali çok yüksektir. Ayrıca kış güneşine güvenilerek evin ocağına odun atılmaz ve ateşin sönmesine engel olunmazsa soğuyacağından dolayı yine hasta olunur. 21 Mart'tan önce cilve ve işve yapan kadına karşı dikkatli yaklaşılmalıdır. Kadınlığını kullanarak normal şartlarda evet demeyeceğiniz bir eylemi size yaptırmak isteyebilir. 21 Mart'tan önce “*marifet iltifata tabidir, müşterisiz meta zayıdır*” sözünden hareketle, hak etmediğiniz şekilde iltifat eden yönetici samimi değildir. Kendi yapmayacağı bir işi size yaptırmak amacıyla hareket ediyor olabilir. Fakat yukarıda belirtilen durumlar 21 Mart'tan sonra İlkbahar ile birlikte doğal bir akış içerisinde gerçekleşeceğinden her şeyden şüphe duymaya, “*hinlik ve cinlik*” aramaya gerek yoktur.

Sonuç:

Nevruz, insanlığın hikâyesinin özetidir. İnsanların “*hasım değil*”, “*hısım olmaları*” olmaları için sağlam bir zemin olduğundan dolayı “*hayran olmamak*”, buna rağmen insanların bir kısmının, insanlıktan uzaklaşmalarına “*hayret etmemek*” mümkün değildir. Nevruz, tarihin derinliklerinden ve yer kürenin genişliğinden gelen beş bin yıllık bir avaz, tekrar tekrar yazılan ak yazı, ortak kültürün güçlü sesi, durmayan saz ve dinmeyen sözdür. Nefis bir nefestir. Hz. Âdem ile Havva'nın, yasadırmayı yemeleriyle birlikte, cennetten kovulduktan sonra buluştukları gün olarak da kabul edildiği halde, Nevruz'a bağlı kavramlar ve eylemler, Âdem ile Havva'nın buluştuktan sonra amiyane tabirle; insanoğlunun “*ayvayı yeme*” sürecinde

yani, “*hayat mücadelesinde*” de dün mutluluk ve huzurun kaynağı olmuştur. Bugün de daha güzel ve yaşanılabilir bir dünya için çözümün odağında durmaktadır. Bu mücadele sürecinde “*insan, insanın kurdu değil, kürü*” olabilmesi için, birey ve toplum hayatında özellikle yöneticilerin “*hislerine ve hırslarına yenilmemeleri*” hususunda bakmasını bilene, her an görülebilecek bir konumda olan Nevruz, varlığını sürekli olarak hissettirmektedir. Çünkü Nevruz, “*barış gemisinin yırtılan yelkeninin yamasıdır*”. Nevruz, “*durgun göllerden daha duru, akan sulardan daha berrak*” olduğu halde, Nevruz’dan haberi olmayanlarından dolayı, Nevruz’un hüküm sürdüğü coğrafyalar barışa hasret.

Küresel değerleri bünyesinde barındıran Nevruz, millî kimlikler çerçevesinde de özellikler göstermektedir. Türk kültür tarihi açısından da benzer durum açıkça görülmektedir. Çünkü Nevruz’un adı dillerde, kendi gönüllerdedir. Nevruz, paylaşmadır. Nevruz’un gerçek anlamda etkin olduğu coğrafyalarda ezberler bozulur. “*İhtiyaçların sınırlı, ihtirasların sınırsız*” olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Dünyanın herkese, her yerinin vatan, herkesin, herkesle kardeş olmasının hayal olduğu bir gerçektir. Lakin bu hayali Nevruz’suz hayal etmek bile çok zordur.

Kısaca belirtmek gerekirse Nevruz yukarıda verilmeye çalışılan bilgi ve örneklerden de anlaşılacağı gibi yerel, yöresel, bölgesel, ulusal ve küresel özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda Türk devlet ve toplum hayatının devamı ve barış kavramının küresel ölçekte hayata geçirilebilmesi için hayati önem taşımaktadır.

Kaynakça:

Yayınlanmış Vesikalar, Hatıralar ve Telif Eserler

AKA, İsmail, (1994), *Mirza Şahrüh ve Zamani (1405–1447)*, Ankara.

BARON Joseph Von Hammer Purgstall, (1996), *Büyük Osmanlı Tarihi*, X, (Çev. Mehmet Ata), İstanbul.

BAŞER, Sait, (1991), *Gök Tanrı’nın Sıfatlarına Esmâü’l-Hüsna Açısından Bakış*, İstanbul.

BAYRAKLI, Bayraktar, (1983), *Fârâbî’de Devlet Felsefesi*, İstanbul.

CLAUDE Farrère, (tarihsiz), *Türklerin Manevî Gücü*, (Çev. Orhan Bahaeddin), İstanbul.

ÇAY, Abdulhalûk M., (1991), *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Ankara.

ÇUBUKÇU, İbrahim Ağâh, (1989), *Türk-İslam Düşünürleri*, Ankara.

DANIŞMEND, İsmail Hami, (1978), *Türk Irkı Niçin Müslüman Oldu*, Konya.

EBU’NNECİB Sühreverdî, (tarihsiz), *Yönetenlerin Yönetimi*, (Çev. Nahîfî Mehmed Efendi), İstanbul.

- ERGİN, Muharrem, (2000), *Orhun Abideleri*, İstanbul.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet, (1997), *Osmanlı Devleti'nde Yahudiler (XIX. YÜZYILIN SONUNA KADAR)*, Ankara.
- H.C. Armstrong, (1998), *Bozkurt*, (Çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul.
- Homeros, (1967), *İlyada*, (Türkçesi: Azra Erhat-A. Kadir), İstanbul.
- İmam Maverdi, (1976), *Ahkâm-ı Sultaniye*, (Çev. Ali Şafak), İstanbul.
- KALAFAT, Yaşar, (2001), *Türk Dünyası Halk İnançları*, Trabzon.
- Kâşgarlı Mahmud, (2014), *Divânu Lugâti't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*, (Yay.Haz. Ahmet B. Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu), Ankara.
- KAYNAK, Mahir., YİNANÇ, R., ŞAHİN, Tomanbay, C., M., Safran, M., Süzal, N., Aldan, M., Özkiper, A., Aytaç, F., (1992), *Iraklı Sığınmacılar ve Türkiye (1988-1991)*, Ankara.
- KEZER, Aydın, (1987), *Türk ve Batı Kültüründe Siyaset Kavramı*, Ankara.
- KURAT, Akdes Nimet, (1972), *IV.-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara.
- Mustafa Nuri Paşa, (1987), *Netayicü'l-Vukuat*, I-II (Yay. Haz. Neşet Çağatay), Ankara.
- OCAK, Ahmet Yaşar, (1990), *İslâm-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü*, Ankara.
- ÖGEL, B., Yıldız, H.D., Kırzioğlu, M. Fahrettin, Eröz, M., Kodaman, B., Çay, A., (1992), *Türk Millî Bütünlüğü İçerisinde Doğu Anadolu*, Ankara.
- ÖGEL, Bahaaddin, (1989), *Türk Mitolojisi*, I, Ankara.
- ÖZDEN, Âkil Muhtar, (1950), *İlim Bakımından Ahlâk*, İstanbul.
- ÖZKAN, Ruşen, (2003), *Ve İnsanoğlu-Silahsızlanma Süreci*, İstanbul.
- ÖZKIRIMLI, Atilla, (1985), *Alevilik-Bektaşilik ve Edebiyatı*, İstanbul.
- Ricaud, (tarihsiz), *Türklerin Siyasî Düsturları*, (Haz. M. Reşat Uzmen), İstanbul.
- SARIHAN, Zeki, (1996), *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, IV, Ankara.
- SEPETÇİOĞLU, Mustafa Necati, (2010), *Yaradılış ve Türeyiş -Türk Destanı-*, İstanbul.
- Sultan Murad Han, (tarihsiz), *Fatih Sultan Mehmet'e Nasihatler*, (Yay.Haz. Abdullah Uçman), İstanbul.
- TANERİ, Aydın, (1981), *Türk Devlet Geleneği Dün-Bugün*, Ankara.
- TOGAN, A. Zeki Velidî, (1981), *Umumî Türk Tarihi'ne Giriş*, İstanbul.

Türk Ocağı Merkez Heyeti Yayını, (1994), *Türk Dünyasında Nevruz Bayramı*, Ankara.

TÜRKDOĞAN, Orhan, (1996), *Türk Tarihinin Sosyolojisi*, İstanbul.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, (1988), *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Ankara.

Yusuf Has Hâcib, (1991), *Kutadgu Bilig*, (Çev. R. Rahmeti Arat), Ankara.

Ziya GÖKALP, (1989), *Türk Medeniyet Tarihi*, (Yay.Haz. Yalçın Toker), İstanbul.

Ziya GÖKALP, (1990), *Türk Töresi*, (Yay. Haz. Yalçın Toker), İstanbul.

Makaleler

AKSOY, Mustafa, (1996), “Kültür Sosyolojisi Açısından Nevruz Kavramı”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 100, İstanbul.

ALİŞİK, Gülşen Seyhan, (2008), “Türk Şiir bilgisi ve Kâşgarlı Mahmûd”, *Kâşgarlı Mahmûd Kitabı*, (Ed. Sema Barutcu Özönder), Ankara.

ASLAN, Namık, (2010), “Kurt Motifinin Türk Menşe Efsanelerindeki Anlamı Üzerine”, *Milli Folklor-Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 87 (Güz), Ankara.

BAHADIR, Orazpolat Eke, (1995), “Nevruz, Yeni Yıl”, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, II, Sayı: 8, Ankara.

CUMBUR, Müjgân, (1995), “Klasik Edebiyatımızda Nevruz”, *Nevruz, (Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri (20-22 Mart 1995))*, Ankara.

ÇELİK, Mehmet, (2017), “Allenby'nin Kudüs'e Girişinin Şifreleri”, *Çanakkale'den Dersim'e Yakın Tarihin Şifreleri*, İstanbul.

ÇOBANOĞLU, Özkul, (2000), “Türk Dünyası Sosyo-Kültürel Bağlamında Nevruz Bayramının Yapısal ve İşlevsel Bakımlardan Halk Bilimsel Çözümlemesi” *Uluslar Arası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

DEVLET, Nadir, (1999), “Türk Dünyasında Nevruz”, *Türk Dünyasında Nevruz*, (Yay. Haz. Nadir Devlet/İnceleyen: Emine Gürsoy Naskali), İstanbul.

DÜZGÜNEŞ, Orhan, (1994), “Türk Dünyasında Nevruz Bayramı”, *Türk Dünyasında Nevruz Bayramı*, Ankara.

GENÇ, Reşat, (1995), “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”, *Türk Kültüründe Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.

GENÇ, Reşat, (1995), “Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz”, **Nevruz, Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri (20–22 Mart 1995)**, Ankara.

GÖZLER, Kemal, (2017), ““Devlet” Kelimesi Üzerine Bir Deneme”, **Türkiye Günlüğü**, Sayı: 129 (Kış), Ankara.

KAFESOĞLU, İbrahim, (1992), “Asya Türk Devletleri- (Gök-Türk Hâkanlıkları)”, **Türk Dünyası El Kitabı Coğrafya-Tarih**, I, Ankara.

KARAMAN, Ramazan, (1998), “Türk Kültüründe Nevruz”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı: 135, İstanbul.

KIRCI, Emine, (1998), “Türk Kültüründe Ateşle İlgili İnanışlar”, **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**, Pars Yıl Ankara.

KOCA, Salim, (2002), “Eski Türklerde Bayram ve Festivaller”, **Türkler**, III, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

KORKMAZ, Alâaddin, (1994), “Nevruz Düşünceleri”, **Türk Yurdu**, XIV., Sayı: 80, Ankara.

KURAT, Akdes Nimet, (2002), “Göktürk Kağanlığı”, **Türkler**, II, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

MAHMUT Kaşgarlı, (1999), “Türk Dünyasında Nevruz”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı: 147, İstanbul.

MUSLU, İhsan, (2014), “Kudüs’ün Fethi İle Halife Ömer Bin Hattab’ın Ahitnâmesi”, **Ortadoğu**, 27 Ekim 2014.

NADAS, Muhlis, (1995), “Türk Dünyasının Millî Bayramı Nevruz”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı: 99, İstanbul.

NOYAN, Bedri, (1996), “Nevrûz Erkânı”, **ERDEM (Türkler’de Hoşgörü Özel Sayısı-III)**, VIII, Sayı: 24, Ankara.

OY, Aydın, (1992), “Âşık Veysel”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, IV, İstanbul.

ÖZKAN, İsa, (2009), “Ergenekon Destanı Hakkında”, **Türk Yurdu**, Cilt: 29, Sayı: (Eylül) 265, Ankara.

ÖZTÜRK, Mustafa, (2005), “Osmanlı Belgelerinde Nevruz”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 154, İstanbul.

PAKALIN, Mehmet Zeki, (1993), “Nevruz”, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, II, İstanbul.

R. Levy, (2001), “Nevrûz”, **İslâm Ansiklopedisi**, IX, Eskişehir.

RAHMAN, Abdülkerim, (1995), “Tarihten Günümüze Doğu Türkistan’da Nevruz Kutlamaları”, **Anayurttan Atayurda Türk Dünyası**, II, Sayı: 8, Ankara.

SEVER, Hüseyin, (2002), “Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetleri İle İlişkiler”, **Türkler**, I, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

SÖYLEMEZ, Orhan, (1999), “Efsanelerde Nevruz”, **Türk Dünyasında Nevruz**, (Yay. Haz. Nadir Devlet/İnceleyen: Emine Gürsoy Naskali), İstanbul.

ŞAHİN, Hümeysra, (2016), “Kudüs Şahitlikleri”, **Akşam**, 12 Temmuz 2016.

TEMELEKURAN, Tefik, (2002), “Türklerin Kullandıkları Takvim Çeşitleri”, **Türkler**, III, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

TEPEKAYA, Muzaffer, (2002), “Türk Kültüründe ve Tarihinde Nevruz”, **Türkler**, III, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

TEZCAN, Mahmut, (1995), “Türk Millî Kültüründe Bahar Bayramları Olarak Nevruz ve Hidrellez”, **Anayurttan Atayurda Türk Dünyası**, II, Sayı: 8, Ankara.

TURAL, M. Akif (2000), “Millî Mücadele ve Atatürk Devrinde Nevruz Kutlamaları”, **Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, Ankara.

TURAN, Ahmet, (1991), “Nevruz Bayramı ve Ergenekon”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı: 51, İstanbul.

TURAN, Mustafa, (1998), “Tarihi Kaynaklar Işığında Nevruzun Menşei Meselesi”, **Millî Folklor**, V, Ankara.

TUTAR, Hasan, (2002), “Tarihte ve Mitolojide Nevruz”, **Türkler**, III, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

TÜRKDOĞAN, Orhan, (1996), “Eski Bir Kültür Kodu olarak “Nevruz””, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 100, İstanbul.

Türk Dili Konuşan Ülkeler Kültür Bakanları, (1995), “Nevruz (Yenigün) Konusundaki Ortak Bildiriler”, **Nevruz, (Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri (20–22 Mart 1995))**, Ankara.

TÜRKAN, Kadriye, (2012), “Türk Dünyası Masallarında Su Kültü”, **Millî Folklor**, Sayı: 93, Ankara.

TÜRKKAN, Reha Oğuz, (2002), “Türk Tarih Tezleri”, **Türkler**, I, (Ed. H. C. Güzel, K. Çiçek, S. Koca), Ankara.

1. ULUSLARARASI TÜRK DÜNYASI MÜHENDİSLİK ve FEN BİLİMLERİ KONGRESİ

7-10 ARALIK 2017
Antalya - TÜRKİYE

I. International Turkish World
Engineering and Science Congress
7-10 DECEMBER 2017
Antalya-TURKEY

Özet Gönderme: 15 Mayıs 2017 – 30 Temmuz 2017

(Abstract Submission: 15 May 2017 – 30 July 2017)

Özet Sonuçlarının Yazarlara Bildirilmesi: 1-9 Ağustos 2017

(Abstract Notification: 1-9 August 2017)

Bildirilerin Gönderilmesi: 10 Ağustos 2017 – 30 Eylül 2017

(Full Paper Submission: 10 August 2017 – 30 September 2017)

Bildiri Sonuçlarının Yazarlara Gönderilmesi: 30 Ekim 2017

(Full Paper Notification: 30 October 2017)

Düzeltilmiş Bildirilerin Gönderilmesi: 20 Kasım 2017

(Reviewed Paper Submission: 20 November 2017)

Detaylı bilgi için

www.teskongre.org

www.turkegitimsen.org.tr - www.uaeseb.org